

Opole, dnia 13 stycznia 2024 r.

**OCENA**  
**osiągnięć dr Barbary Alicji Jańczak**  
**ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego**  
**w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo**

Pismem Przewodniczącej Rady Naukowej Dyscyplin Językoznawstwo i Literaturoznawstwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (uchwała nr 36/RDN/SNJL/2024/2025 z dnia 21 listopada 2024 r.) wraz z załączonym pismem Rady Doskonałości Naukowej (DRKN.Z1.400.69.2024 z dnia 23 października 2024 r.) zostałam powiadomiona o powołaniu mnie na recenzentkę w postępowaniu habilitacyjnym dr Barbary Alicji Jańczak. Wykonując decyzję RDN przedstawiam RNDJiL UAM w Poznaniu opinię dotyczącą osiągnięć Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego.

Podstawę prawną recenzji stanowi ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 1-3 ustawy „Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która: 1) posiada stopień doktora; 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, [...]; 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.”

Opinia zawierać będzie następujące elementy: 1. Prezentacja Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego; 2. Ocena osiągnięcia naukowego, będącego podstawą postępowania habilitacyjnego; 3. Ocena innych osiągnięć naukowych, organizacyjnych, dydaktycznych i popularyzatorskich ze szczególnym uwzględnieniem działalności naukowej realizowanej w więcej niż jednej instytucji; 4. Podsumowanie i wnioski końcowe.

**1. Prezentacja Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego**

Dr Barbara Alicja Jańczak urodziła się 20.03.1979 r. w Gdańsku. Habilitantka posiada bogatą biografię naukową i zawodową, której poszczególne etapy związane są w głównej mierze z Polską i Niemcami.

W 2006 r. dr Jańczak uzyskała dyplom magistra *Diplom-Kulturwissenschaftlerin* na Wydziale Kulturoznawstwa Uniwersytetu Europejskiego Viadrina we Frankfurcie nad Odrą na podstawie pracy *Zwei Muttersprachen – eine Familie. Die sprachlichen Verhältnisse in deutsch-polnischen Familien in Deutschland*. Nostryfikacją przez Wydział Filologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego dyplom uznany został za równorzędny z dyplomem ukończenia studiów wyższych magisterskich i tytułem zawodowym magistra w zakresie filologii germańskiej nadawanym przez polskie uczelnie. W 2012 r. również na Wydziale Kulturoznawstwa UEV we

Frankfurcie nad Odrą Habilitantka uzyskała z wynikiem ogólnym *cum laude* stopień naukowy *Doktor der Philosophie* na podstawie rozprawy *Deutsch-polnische Familien: Ihre Sprachen und Familienkulturen in Deutschland und in Polen*, napisanej pod kierunkiem prof. Konstanze Jungbluth i prof. Harald Weydta.

Habilitantka posiada wieloletnie doświadczenie zawodowe jako nauczyciel akademicki. W latach 2006–2009 pracowała jako lektor języka niemieckiego w Collegium Polonicum w Słubicach, w latach 2007–2014 jako pracownik naukowo-dydaktyczny katedry Językoznawstwo I: *Sprachegebrauch und Sprachvergleich* na Wydziale Kulturoznawstwa Uniwersytetu Europejskiego Viadrina; w latach 2013–2016 była zatrudniona jako pracownik naukowy, a następnie naukowo-dydaktyczny w Polsko-Niemieckim Instytucie Badawczym (wspólnej jednostce UAM w Poznaniu i UEV we Frankfurcie nad Odrą); od 2017 r. pracuje w Instytucie Lingwistyki Stosowanej na Wydziale Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, początkowo zajmowała tam stanowisko starszego wykładowcy, a obecnie pracuje na stanowisku adiunkta.

## **2. Ocena osiągnięcia naukowego, będącego podstawą postępowania habilitacyjnego**

Dr Barbara Alicja Jańczak w swoim wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego przedstawiła do oceny monografię pt. *'Linguistische Grenzschafft' als eine analytische Kategorie. Sprachkontakt des deutsch-polnischen Grenzgebietes*, ss. 413, ISBN: 978-3-8471-1723-0. Praca ukazała się w serii *Interdisziplinäre Verortungen der Angewandten Linguistik* (wyd. Przemysław E. Gębał, Silvia Bonacchi, Sylwia Adamczak-Krysztofowicz, Jarosław Krajka, Hadrian Lankiewicz, Łukasz Kumięga) renomowanego wydawnictwa Brill V&R unipress w Göttingen. Recenzentami wydawniczymi byli prof. Tanja Anstatt (Bochum) i prof. Bernhard Brehmer (Konstanz).

Na podkreślenie zasługuje fakt, że wieloletnie badania stanowiące podstawę monografii uzyskały finansowanie Polsko-Niemieckiej Fundacji na rzecz Nauki w ramach projektu „Instytucjonalne i społeczne oblicze bilingwizmu pogranicza polsko-niemieckiego – analiza polskiej strony”.

### **2.1 Prezentacja treści rozprawy**

Rozprawa składa się z ośmiu rozdziałów (s. 23–361) uzupełnionych na początku Spisem treści (s. 5–9), Podziękowaniami (s. 11), Wykazami skrótów (s. 13–16), ilustracji (s. 17–18), tabel (s. 19–20) i przykładów (s. 21–22), a na końcu Bibliografią (s. 363–395) i Aneksem (s. 397–413). Pierwszy rozdział (s. 23–29), stanowiący wstęp do pracy, zawiera podstawowe informacje istotne z punktu widzenia metodologicznego – przedstawiony został tu przedmiot badania, sformułowano pytania i cele badawcze, nakreślona została struktura pracy oraz zakres przeprowadzonego badania. Wśród kolejnych rozdziałów wyróżnić można cztery rozdziały teoretyczne (rodz. 2–5) i jeden empiryczny (rozd. 6). Praca ma charakter interdyscyplinarny, a poszczególne treści dotyczą kwestii będących głównym przedmiotem zainteresowania lingwistyki kontaktów językowych i socjolingwistyki, ale także związanych z kulturoznawstwem i badaniami dotyczącymi granicy i pogranicza (*Border Studies*). I tak rozdział 2 (s. 31–67) przedstawia w trzech podrozdziałach (1) stan badań nad kontaktami językowymi na terenach przygranicznych, (2) naświetla wybrane definicje kontaktu językowego oraz dwu- i wielojęzyczności ze szczególnym uwzględnieniem roli granicy w badaniu definiowanych zjawisk, a także (3) dyskutuje problem granicy i pogranicza/przygranicza z perspektywy różnych dyscyplin naukowych. W rozdziale 3 (s. 69–125) opisane zostało zjawisko przełączania kodu językowego (*Code-Switching*), (2) wybrane języki, odmiany i rejestry będące wynikiem kontaktu językowego oraz (3) strategie komunikacyjne rozumiane jako klucz do pokonania problemów językowych, które pojawiają się w kontakcie z osobami obcojęzycznymi. Rozdział 4 (s. 127–145) poświęcony został omówieniu opracowanego przez Autorkę modelu integracji granicznej, a rozdział 5 (s. 147–165) przedstawia metodologię przeprowadzonego badania. Rozdział 6 – najobszerniejszy – (s.

167–334) zawiera analizę zebranego materiału językowego. Zbadane zostały tu z jednej strony strategie komunikacyjne polskich mieszkańców polsko-niemieckiego pogranicza, a z drugiej rutyny komunikacyjne polskich sprzedawców przygranicznych, przy czym główna uwaga skoncentrowana została na zjawisku przełączania kodu językowego. Rozdział 7 (s. 335–345) – Zakończenie – stanowi podsumowanie rozprawy, zawierające syntetyczne przedstawienie wniosków wypływających z przeprowadzonego badania, a także wskazujące na dalsze czekające na opracowanie kwestie integracji granicznej. Rozdział 8 (347–361) to streszczenie pracy w języku angielskim.

## 2.2 Opinia

Rozprawę habilitacyjną dr Barbary Alicji Jańczak oceniam pozytywnie. Uważam, że spełnia ona wymogi stawiane tego rodzaju pracom.

### 2.2.1 Uzasadnienie opinii w odniesieniu do strony merytorycznej rozprawy

Wskazana przez dr Jańczak jako główne osiągnięcie naukowe monografia stanowi kontynuację i uwieńczenie wieloletniej, sprofilowanej pracy Habilitantki w zakresie polsko-niemieckich kontaktów językowych. Rozprawa dotyczy hybrydyzacji językowej na pograniczu polsko-niemieckim, w centrum uwagi umieszczając zjawisko przełączania kodu językowego. Jest to z pewnością temat zasługujący na to, by stać się przedmiotem rozprawy habilitacyjnej m.in. z uwagi na brak porównywalnych opracowań, na co Autorka wskazuje w podrozdziale dotyczącym stanu badań.

Habilitantka już we wstępie precyzyjnie określa cztery cele badawcze pracy (s. 26), wśród których oprócz (1) opracowania teoretycznego modelu integracji granicznej wymienia (2) analizę strategii komunikacyjnych stosowanych w niesterowanych warunkach konwersacyjnych na obszarach o zwiększonej dyfuzji językowej na przykładzie polsko-niemieckiego pogranicza oraz (3) analizę rutyn komunikacyjnych polskich sprzedawców przygranicznych na wskazanym terenie. Cel (4) zdefiniowany przez Autorkę jako wypełnienie luki badawczej dotyczącej kontaktu językowego na obszarach przygranicznych można – jak się wydaje – uznać za osiągnięty poprzez realizację trzech pierwszych celów.

Zgłębiając rolę granicy w badaniach kontaktu językowego Autorka kompetentnie i erudycyjnie prezentuje przegląd literatury dotyczącej terenów przygranicznych i różnych płaszczyzn wzajemnego oddziaływania występujących na nich języków, przy czym na podkreślenie zasługuje szerokie spektrum uwzględnionych prac naukowych – od prac podejmujących temat granicy z perspektywy geografii, politologii, socjologii czy antropologii po prace kulturo- i językoznawcze. W tym kontekście dr Jańczak prezentuje się też jako badaczka, której wcześniejsze publikacje niesamodzielne także poruszały tematykę kontaktów językowych na ternach pogranicza i położyły podwaliny pod omawianą książkę. Zaznaczyć przy tym należy, że nawiązania do wskazanych prac własnych opatrzone zostały w omawianej monografii zgodnie z uzusem naukowym odpowiednimi przypisami (por. np. przypis 68, 361, 578).

Istotnym osiągnięciem naukowym Autorki jest nowatorskie opracowanie przez nią teoretycznego modelu integracji granicznej z trzema strefami integracji: strefą separacji, strefą interakcji i strefą *linguistic borderscape* (*linguistische Grenzschaft*) jako kategorii analitycznej możliwej do zastosowania przy opisie różnych płaszczyzn współistnienia i wzajemnego oddziaływania na siebie języków. Wprawdzie – m.in. ze względu na ograniczenia czasowe i finansowe – Autorka podejmuje w pracy jedynie problematykę kontaktu językowego, uwidaczniającego się na płaszczyźnie performancji językowej, jednakże w przekonujący sposób przedstawia możliwość wykorzystania modelu do opisu w ramach dwóch kolejnych obszarów badawczych, a mianowicie (1) polityki językowej i planowania językowego oraz (2) krajobrazu językowego (*linguistic landscape*).

Wspomnieć w tym kontekście należy, że także samo słowo *Grenzschaft*, które w połączeniu z przydawką *linguistische* stanowi kluczowy termin rozprawy, jest autorstwa dr Jańczak. Jak zaznacza Autorka (por. przypis 106) powstało ono na wzór angielskojęzycznego *borderscape*

(*borderland + landscape*) jako kontaminacja słów *Grenzland* i *Landschaft* i w pewien sposób odzwierciedla typową dla oznaczanego nim zjawiska hybrydowość. Pojęcie to umieszczone w tytule rozprawy stanowi jako neologizm element przyciągający wzrok i budzący zainteresowanie potencjalnego czytelnika, a zważając na szerokie możliwości implementacji modelu integracji granicznej ma duże szanse, by stać się utrwalonym terminem naukowym.

Za istotny wkład w rozwój badań, a w szczególności wiedzy o polsko-niemieckim kontakcie językowym na pograniczu uznać można przetestowanie przez Autorkę opracowanego modelu integracji granicznej w ramach analizy empirycznej, a w szczególności naświetlenie procesów hybrydyzacji typowej dla wyróżnionej w nim strefy *linguistic borderscape*.

Na podkreślenie zasługuje zasięg terytorialny obszaru objętego badaniem oraz szerokie spektrum pozyskanych i poddanych analizie danych językowych. Materiał językowy zebrany został w ośmiu miejscowościach położonych wzdłuż granicy polsko-niemieckiej od północy (Świnoujście) do południa (Porajów/Sieniawka), dzięki czemu uzyskano wgląd w sytuację językową całego pogranicza, a nie tylko wybranych miejscowości. Imponująca jest też liczba osób, których wypowiedzi zebrane zostały w korpus językowy oraz objętość korpusu (niemal 400 przechodniów i 130 handlarzy, ok. 600 stron transkryptu), co z pewnością można uznać za czynnik mający pozytywny wpływ na rzetelność i wiarygodność wyników. Na szczególne podkreślenie zasługuje pedantyczna transkrypcja i anotacja zebranego materiału językowego.

Wysoko trzeba ocenić część empiryczną pracy, w której Habilitantka – jak już wspomniano – przedstawia (1) analizę strategii komunikacyjnych w mowie mieszkańców pogranicza polsko-niemieckiego oraz (2) analizę rutyn komunikacyjnych polskich sprzedawców przygranicznych.

W pierwszej części na uwagę zasługuje opracowanie przez Autorkę spójnego modelu strategii komunikacyjnych w oparciu o koncepcje Tarone (1981) i Kimury (2018) oraz prezentacja wyróżnionych w badanym materiale językowym strategii, jak mimika i gestykulacja, przełączanie kodu, prośba o wsparcie, rezygnacja z dalszej rozmowy i – jako strategia interlingwalna – wybór jednego języka na zebranych materiale językowym wraz z ich przyporządkowaniem do poszczególnych stref integracji granicznej. Wartością drugiej części jest przedstawienie charakterystycznych cech mieszanej rutyny komunikacyjnej sprzedawców przygranicznych, przy czym Autorka wymienia tu także takie, które nie wynikają z polsko-niemieckiego kontaktu językowego oraz próba umiejscowienia wariantu językowego handlarzy wśród rejestrów wzgl. języków mieszanych jak żargony handlowe czy pidżyny.

Ważnym elementem w obu częściach analizy jest próba określenia stopnia zaawansowania procesu hybrydyzacji zgodnie z typologią Muyskena (2000) obejmującą alternację, insercję i kongruentną leksykalizację na przykładzie sekwencji przełączania kodu obecnych w analizowanym korpusie. Na podkreślenie zasługuje, że Autorka wykorzystuje w badaniu metodę ilościową i jakościową, indukcyjną i dedukcyjną. Fakt, że w obu częściach stosuje je w innej kolejności da się uzasadnić względami merytorycznymi, w tym podjętą próbą weryfikacji sformułowanych przez Autorkę hipotez, zdaje się jednak także wynikać z wcześniejszych, realizowanych dwutorowo badań Autorki dotyczących strategii i rutyn komunikacyjnych.

Na koniec kilka drobnych uwag. Wprawdzie dzięki rozbudowaniu podrozdziału o przełączaniu kodu, Autorka dowodzi dobitnie znajomości tematyki, a czytelnik ma okazję poznać różnorakie aspekty zjawiska, to mnogość i szeroki zakres umieszczonych tu informacji sprawia, iż wywód staje się miejscami mało przejrzysty. Mniej czasami oznacza więcej i być może praca zyskałaby, gdyby obszerniej przedstawiono jedynie wybrane teorie (Muysken), a teoriom innych badaczy (Gumperz, Myers-Scotton, Auer i in.) poświęcono nieco mniej uwagi. Choć w części empirycznej pojawiają się odniesienia także do nich, nie stanowią one wszakże zasadniczego punktu odniesienia rozprawy. Lekkie przeładowanie odczuć można także w innych rozdziałach i choć umiejscowienie opisywanego zjawiska wśród pozostałych zawartych w konkretnym modelu jest istotne, tak samo ważne wydaje się klarowne trzymanie się głównej linii analizy, czemu nie sprzyja zbyt wielowątkowość. Prowadzi ona też do nieznacznego rozmycia tytułu rozprawy, bo jeśli – zgodnie z tytułem – głównym tematem pracy ma być strefa *linguistic borderscape*, zastanawiać może, dlaczego tyle miejsca zajmuje opis strategii

*złoty*

komunikacyjnych w strefie separacji i interakcji (s. 197–209). Gdziekolwiek Autorka sama przyznaje, że omawiany problem jest w kontekście pracy nieistotny, ale nie rezygnuje z niego całkiem (np. s. 79–80). Ostatecznie zrozumiała jest jednak, że pragnie w jak najszerszy i jak najbardziej szczegółowy sposób przedstawić omawiane zjawiska.

Niewielki brak symetrii z kolei odczuwalny jest na płaszczyźnie kluczowych dla badania pojęć strategii komunikacyjnych i rutyny językowej: podczas gdy pierwszemu poświęcony został cały podrozdział, brak jakichkolwiek informacji dotyczących drugiego, mimo iż obydwa stanowią podstawowe terminy rozprawy. Istotne wydaje się to m.in. ze względu na pojawiające się w części analitycznej pytanie, jakie przesłanki przemawiają za przyporządkowaniem danego zjawiska do rutyny językowej. Oprócz wspomnianego pojęcia rutyny językowej lekki niedosyt definicyjny odczuwalny jest także w przypadku innych pojęć istotnych dla przeprowadzonego badania, jak np. *Sprachlabor* (s. 66) czy *Calque* (s. 282). W pojedynczych przypadkach zauważyć można nadto drobne nieścisłości terminologiczne, jak np. użycie pojęcia *Grenze* (w sformułowaniach *Hybridisierung der Grenzen* (s. 61) lub *Grenze als Sprachlabor* (s. 66), gdzie chyba raczej chodzi o teren przygraniczny niż samą granicę, czy zamienne użycie pojęć *Prädikat* i *Prädikativ* (s. 308, 309).

Nieco dziwi, dlaczego na płaszczyźnie kompetencji fonetyczno-fonologicznych jako cechę płynnej produkcji językowej wybrano użycie dyftongów, a pominięto – zdawało by się istotniejszą w kontekście polsko-niemieckim – realizację przednich samogłosek zaokrąglonych (s. 173). Zastanawiające jest też, jaki system zastosowano w transkrypcji przy oznaczaniu akcentu wyrazowego (w przeciwieństwie do transkrypty – np. s. 255, 286, 297, 301, 320, 321 – znak diakrytyczny akcentu stosowany jest w IPA przed akcentowaną sylabą) i czy ze stopnia znajomości języka niemieckiego informatorów można wyciągać wnioski odnośnie do częstotliwości ich kontaktów z ich niemieckimi sąsiadami. Wszak znajomość języka obcego jest częściej wynikiem jego nauki w formie zinstytucjonalizowanej niż wynikającej z nieformalnych kontaktów.

## 2.2.2 Uzasadnienie opinii w odniesieniu do strony formalnej rozprawy

Zaproponowana struktura pracy wydaje się logiczna i nie budzi większych zastrzeżeń. Zaczynając od przedstawienia przedmiotu badania, Autorka formułuje cele badawcze i stawia hipotezy, kreśli ramy teoretyczne, przedstawia metodologię, przeprowadza analizę empiryczną i wyciąga odnośne wnioski.

Poszczególne rozdziały i podrozdziały opatrzone zostały tytułami do czwartego poziomu. W stosunkowo licznych rozdziałach pojawiają się kolejne dwa poziomy, które nie zostały już opatrzone punktacją decymalną ani ujęte w spisie treści; poziom tych śródtytułów można określić jedynie na podstawie zastosowanego w nich kroju pisma, jednakże z uwagi na dosyć obszerne teksty, do których się odnoszą, wymaga to stosunkowo częstego wertowania książki. Zastosowane tytuły w większości w integralny i klarowny sposób oddają problematykę poruszaną w poszczególnych częściach pracy, choć można by się zastanawiać, czy istnieje powód, dla którego podrozdziały dotyczące alternacji, insercji i kongruentnej leksykalizacji raz opatrzone zostały tytułem „Stopnie hybrydyzacji” (6.1.3) a raz „Przełączanie kodu” (6.2.6).

Jak już wspomniano, szczególną rolę w pracy odgrywa typologia strategii komunikacyjnych Tarone i Kimury oraz przełączania kodów Muyskena, jako iż na nich oparte zostało badanie empiryczne. Szkoda, że – o ile nazwiska Tarone i Kimury ujęte zostały w tytułach podrozdziałów zawartych w spisie treści – nazwisko Muyskena pojawia się w pracy jedynie w nieujętych w spisie treści podpunkcie rozdziału dotyczącego lingwistycznych modeli analizy przełączania kodu (s. 91–97). Zasadne wydawałoby się mocniejsze wyeksponowanie wskazanej teorii w strukturze pracy jako zdecydowanie ważniejszej od innych w kontekście przeprowadzonego badania.

Praca jest opatrzona bogatym aparatem naukowym. Wysoko należy ocenić skompletowanie i wykorzystanie literatury naukowej. Bibliografia osiąga imponującą liczbę ponad pięciuset pozycji, a jej sposób wykorzystania w tekście świadczy o doskonałej orientacji Habilitantki w

omawianej tematyce. Liczne są także komentarze, dygresje i uwagi uzupełniające do tekstu głównego zawarte w przypisach (jest ich 732) i choć czasami zawierają informacje niekoniecznie istotne dla prowadzonego wywodu lub powielają bardzo zbliżone (np. przypis 526, 527, 567, 683), świadczą one dobitnie o szerokim spojrzeniu Autorki na omawiane zagadnienia, jak i o jej umiejętności łączenia wielu aspektów w koherentną całość. Istotnym uzupełnieniem tekstu w formie ciągłej są rysunki i zdjęcia (25) oraz tabele (27), w obrazowy i przeglądowy sposób ilustrujące opisywane zjawiska. Ubolewać można jedynie nad stosunkowo licznymi w tekście potknięciami językowymi – literówkami bądź błędami gramatycznymi/ortograficznymi (np. *den gesamten Korpus*, s. 97, *einer neuer etablierter Kontaktvarietät*, s. 167, *kennst du etwas Deutsch?*, s. 194, *Konstitutende*, s. 264) –, jednakże podkreślić należy, że rażą one przede wszystkim dlatego, iż Autorka wykazuje się w pracy ponadprzeciętnym poziomem opanowania języka niemieckiego (w tym specjalistycznego), a oczekiwania w stosunku do takich osób są do zasady wyższe niż w stosunku do innych użytkowników języka.

### 2.2.3 Ogólna ocena rozprawy

Reasumując, pragnę podkreślić, że w oparciu o analizę zebranego obszernego materiału językowego Autorka przedstawiła w swej monografii szeroki i przekonujący obraz hybrydyzacji językowej na terenie polsko-niemieckiego pogranicza, równocześnie prezentując oryginalny model analizy zjawisk językowych na obszarach granicznych. Autorka postarała się o zachowanie interdyscyplinarnego charakteru swoich badań, co zaowocowało wieloaspektowym i twórczym spojrzeniem na badane zagadnienie, a wykorzystując odpowiednie metody badawcze zrealizowała założone cele. Tym samym otrzymaliśmy wartościowe opracowanie, którego lektura – niezależnie od wskazanych drobnych niedociągnięć czy kontrowersyjnych ujęć, które tylko w niewielkim stopniu wpływają na bardzo dobrą ocenę rozprawy – w sposób znaczący wzbogaca wiedzę z zakresu językoznawstwa i stanowi bazę do dalszych systemowych badań terytorialnych wariantów języka niemieckiego.

### 3. Ocena innych osiągnięć naukowych, organizacyjnych, dydaktycznych i popularyzatorskich ze szczególnym uwzględnieniem działalności naukowej realizowanej w więcej niż jednej instytucji

Rozwój naukowy dr Barbary Alicji Jańczak po doktoracie należy uznać za dynamiczny i satysfakcjonujący. Jako autorka prac naukowych Habilitantka może się pochwalić obszernym dorobkiem naukowym, pokaznym zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Poza monografią autorską stanowiącą zmodyfikowaną wersję pracy doktorskiej (*Deutsch-polnische Familien: Ihre Sprachen und Familienkulturen in Deutschland und in Polen*, Frankfurt am Main: Peter Lang, ss. 277, ISBN: 978-3-6316-2525-5) opublikowała 23 rozdziały w monografiach wieloautorskich (w tym 3 przed doktoratem i 1 we współautorstwie) oraz 6 artykułów w czasopismach naukowych; dwa kolejne teksty zostały złożone do druku. Nadto jest redaktorką wzgl. współredaktorką dwóch prac zbiorowych oraz jednej recenzji naukowej i jednej (nie opublikowanej) wydawniczej. Tym samym w znacznym stopniu powiększyła swój dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia doktora.

Na uwypuklenie zasługuje fakt, że zdecydowana większość artykułów naukowych dr Jańczak ukazała się w uznanych polskich i zagranicznych wydawnictwach naukowych oraz czasopismach o zasięgu międzynarodowym, zarówno w języku polskim (7), jak i językach kongresowych – niemieckim (9) i angielskim (14). Publikacje te dają mocną podstawę do pozytywnej oceny działalności naukowej Habilitantki.

Analizując dorobek naukowy dr Barbary Alicji Jańczak upowszechniony w artykułach, podkreślić należy jej konsekwencję w realizacji prowadzonych badań, można bowiem zauważyć, że dotyczy on różnych aspektów polsko-niemieckiego kontaktu językowego i kulturowego, co nadaje mu poznawczą spójność i dowodzi umiejętności analizowania

wybranych problemów z różnych perspektyw i z wykorzystaniem różnych metod badawczych. Publikacje naukowe dr Jańczak potwierdzają nie tylko sprecyzowane i przemyślane zainteresowania naukowe, ale także dojrzały warsztat naukowy.

Wprawdzie pojedyncze artykuły stanowią częściowo przereklamowane i rozwinięte tłumaczenia wcześniej opublikowanych tekstów Habilitantki (tak np. w Wykazie osiągnięć poz. 4.II.2.18 z 2018 r. w języku angielskim i poz. 4.II.2.14 z 2016 r. w języku niemieckim czy poz. 4.II.2.9 z 2016 r. w języku polskim i 4.II.2.10 z 2016 r. w języku angielskim), jednakże Autorka wskazuje na to w odpowiednich przypisach, a publikacja treści w różnych językach podwyższa możliwość dotarcia do szerszego grona czytelników.

Tematyka prac dr Jańczak zasadniczo koncentruje się wokół czterech obszarów badawczych.

(1) Pierwszy z nich, któremu Habilitantka poświęciła głównie teksty opublikowane przed doktoratem jak i sam doktorat, stanowią stosunki językowe i kulturowe rodzin polsko-niemieckich. Opublikowane tu artykuły dotyczą ważkiego w dzisiejszym świecie problemu komunikacji międzykulturowej, metod dwujęzycznego wychowania dzieci czy też negocjowania tożsamości rodzinnej, a monografia w ujęciu porównawczym analizuje relacje językowe i kulturowe rodzin żyjących w Polsce i Niemczech, w których żony są Polkami, a mężowie Niemcami, przy czym na podkreślenie zasługuje jej innowacyjność tematyczna i interdyscyplinarny charakter, łączący w sobie spostrzeżenia z zakresu językoznawstwa, dydaktyki języków obcych czy socjolingwistyki.

(2) Kolejnym obszarem dociekań naukowych dr Jańczak, na który Habilitantka zwraca uwagę w autoreferacie, jest problematyka integracji społecznej i językowej imigrantów. Jakkolwiek obszar ten z pewnością jest i jeszcze długo będzie interesującym polem badań, zdaje się on stanowić jedynie marginalny element działalności naukowej Habilitantki, gdyż obejmuje tylko trzy teksty. Nadto odnosząc się w dwóch z nich do problematyki akulturacji i integracji językowej na terenie pogranicza polsko-niemieckiego, które analizuje na przykładzie okolicy Słubic/Frankfurtu nad Odrą, dr Jańczak nawiązuje do obszaru najwyraźniej bliższego jej zainteresowaniom. Spoglądając na przypisane do wskazanego obszaru artykuły, odnosi się wrażenie, że został on skonstruowany nieco sztucznie, jako że poruszana tu tematyka mogłaby zostać ujęta pod hasłem problematyki pogranicza; wyłonienie kolejnego obszaru badawczego nie wydaje się tu konieczne.

Wspomniana problematyka pogranicza, a konkretnie polityka językowa, problematyka (a)symetrii oraz nastawienia do nauczania języka sąsiada jest (3) trzecim i – stwierdzić można – po doktoracie głównym nurtem badawczym w zainteresowaniach naukowych dr Jańczak. Spora część dających się tu przyporządkować tekstów stanowi efekt badań prowadzonych w związku z przygotowaniem rozprawy habilitacyjnej i zawiera treści, które do niej wpłynęły (o czym była już mowa), jednakże w pewnym stopniu dokumentują one też ewolucję spojrzenia Habilitantki na kwestię kontaktu językowego na polsko-niemieckim pograniczu, a tym samym jej rozwój naukowy. Badając społeczne i instytucjonalne uwarunkowania bilingwizmu, w tym dydaktyczną ofertę językową i kwestie planowania językowego, Habilitantka ukazuje asymetrie występujące w tym zakresie na polsko-niemieckim pograniczu oraz ich przyczyny, a w ocenie naświetlanych zjawisk wykazuje się rzeczowością i naukowym obiektywizmem.

(4) W ciągu ostatnich lat Habilitantka podejmowała również temat języka i tożsamości członków mniejszości niemieckiej w Polsce (Pomorze, Warmia-Mazury, Wielkopolska, Śląsk), o czym świadczą teksty, w których na bazie szeroko zakrojonych badań empirycznych realizowanych w ramach międzynarodowego projektu LangGener analizuje biografie językowe badanych osób, ich wzorce tożsamości oraz zmiany morfosyntaktyczne występujące w ich mowie, a będące wynikiem polsko-niemieckiego kontaktu językowego.

Publikacje dr Jańczak potwierdzają umiejętność stawiania przez Habilitantkę oryginalnych pytań i sprawnego poszukiwania na nie odpowiedzi. Ich Autorka wykazuje się w nich szeroką i pogłębioną wiedzą w zakresie lingwistyki kontaktów językowych i podejmuje kompetentną refleksję dyskutowanych zagadnień. W swych tekstach wykazuje się precyzją i skrupulatnością w analizie badanych zjawisk oraz rzetelnością w korzystaniu ze źródeł.

Ważnym kryterium oceny kwalifikacji naukowych kandydatów do stopnia doktora habilitowanego jest liczba i jakość referatów wygłaszanych na konferencjach naukowych. Habilitantka wygłosiła łącznie 40 referatów na konferencjach międzynarodowych (w tym 9 przed uzyskaniem stopnia doktora). 17 wystąpień odnotowała w Polsce (w tym jedno wystąpienie plenarne), a 23 za granicą (Hiszpania, Niemcy, Włochy, Belgia, Finlandia, Malta, Austria, Węgry, Wielka Brytania, Czechy, Stany Zjednoczone, Japonia), co dobitnie świadczy o międzynarodowym wymiarze jej działalności naukowej. Trzykrotnie Habilitantka brała aktywny udział na konferencjach naukowych organizowanych przez germanistykę UO i moge podkreślić wysoką jakość merytoryczną jej wystąpień, przejrzystą strukturę prezentacji oraz autonomiczny sposób przekazywania informacji.

Dr Jańczak wygłosiła 18 wykładów gościnnych (w tym 2 przed uzyskaniem stopnia doktora) w polskich (3) i zagranicznych (15) instytucjach naukowych – w większości uniwersytetach (Turcja, Czechy, Niemcy, Szwajcaria, Kanada, Japonia), ale też w innych jednostkach, jak np. Polska Akademia Nauk. Wykłady te skierowane były w przeważającym stopniu do studentów, rzadziej do pracowników naukowych, częściowo przyjmowały formę wykładów otwartych lub uzupełniane były o warsztaty popularyzujące naukę, odbywały się w poszczególnych instytucjach naukowych lub w formie zdalnej. W ostatnim czasie większość z nich dotyczyła prezentacji wyników badań związanych z projektem LangGener i realizowana była we współpracy z innymi uczestnikami projektu. Ich realizacja świadczy o umiejętności pracy zespołowej oraz współpracy międzyuczelnianej Habilitantki i dowodzi, że potrafi ona odnaleźć się w różnych formatach naukowo-dydaktycznych.

Habilitantka 9 razy była członkiem, a 2 razy kierownikiem zespołu badawczego w ramach projektów naukowych finansowanych m.in. ze środków Narodowego Centrum Nauki (Beethoven II), Niemieckiej Wspólnoty Badawczej (DFG) i Polsko-Niemieckiej Fundacji na rzecz Nauki; jest członkiem Polskiego Towarzystwa Lingwistyki Stosowanej, Międzynarodowego Stowarzyszenia Germanistów (IVfG) i Towarzystwa Językoznawstwa Słowiańskiego. Od 2024 r. pełni funkcję współredaktora czasopisma *International Journal of Korean Humanities and Social Sciences* (ISSN: 244-7444, eISSN: 2720-6327).

Bogata jest także działalność naukowo-organizacyjna Habilitantki: Czterokrotnie pełniła funkcję członka, obecnie pełni funkcję przewodniczącej komitetu organizacyjnego konferencji planowanej na 2025 r.; czterokrotnie była członkiem komitetu naukowego krajowych lub międzynarodowych konferencji, które odbywały się zarówno w kraju, jak i za granicą (Niemcy, Czechy, Malta, Irlandia). Dzięki temu, jak i dzięki wystąpieniom konferencyjnym oraz wykładom gościnnym Habilitantka podnosiła swą rozpoznawalność na arenie międzynarodowej. W tym kontekście na uwagę zasługuje także udział Habilitantki w pobytach naukowo-badawczych na zagranicznych uczelniach (Kanada, Japonia) pozwalający jej na konsekwentne podnoszenie kompetencji i stały rozwój naukowy: dr Jańczak brała udział w szkoleniu w ramach konsorcjum EPICUR, dwukrotnie przebywała na pobytach dydaktycznych w Niemczech w ramach programu Erasmus +, kolejny zaplanowany jest na 2025 r. w ramach programu CEEPUS w Czechach.

Działalność dydaktyczna dr Jańczak obejmuje zajęcia prowadzone na Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą oraz na UAM w Poznaniu. Na pierwszym z nich Habilitantka nauczała na specjalności Lingwistyka w ramach kierunku Kulturoznawstwo i na kierunku *Master of European Studies*, a w ramach szkoły letniej prowadziła zajęcia dla studentów Utah State University i University of Florida; na drugim wykładała na czterech specjalnościach kierunku Lingwistyka stosowana oraz na kierunku Filologia rosyjska z lingwistyką stosowaną. O wykładach gościnnych w kraju i za granicą była już mowa. W ramach pracy naukowo-dydaktycznej warte zauważenia jest spektrum prowadzonych przez Habilitantkę zajęć dydaktycznych. Obok zajęć w języku niemieckim i angielskim z Praktycznej Nauki Języka Niemieckiego obejmują one zajęcia z wielojęzyczności i wielokulturowości, polityki językowej, lingwistyki migracji i metodologii badań socjolingwistycznych.



Habilitantka sprawowała także opiekę naukową nad studentami – wypromowała wzgl. była recenzentką łącznie 70 prac dyplomowych.

W latach 2020–2024 dr Jańczak pełniła funkcję kierownika kierunku studiów Lingwistyka stosowana na UAM w Poznaniu i przewodniczyła Radzie Programowej tego kierunku. W okresie trwania jej kadencji stworzona została specjalność *Applied Linguistics and Intercultural Communication*, co można uznać za szczególny sukces Habilitantki w zakresie organizacji i zarządzania dydaktyką. W tym samym czasie dr Jańczak pełniła funkcję Pełnomocnika Dziekana ds. Studenckich oraz członka Komisji Wyborczej Wydziału Neofilologii; za swą pracę organizacyjną dwukrotnie otrzymała Nagrodę Rektora (2021: nagroda indywidualna, 2022: nagroda zespołowa).

Współpraca dr Barbary Alicji Jańczak z otoczeniem społecznym i gospodarczym zaowocowała w 2017 i 2019 r. powierzeniem jej funkcji eksperta ds. wsparcia wielojęzyczności na obszarach granicznych w Słubicko-Frankfurckim Centrum Kooperacji oraz przygotowaniem na zlecenie Prorektora UAM ekspertyzy dot. kształcenia w słubicko-frankfurckim regionie przygranicznym.

Dane naukometryczne Habilitantki wg Google Scholar to: liczba cytowań: 53 autocytowania: 7, Indeks Hirscha: 3.

#### 4. Podsumowanie i wnioski końcowe

Stwierdzam, że rozprawa habilitacyjna i pozostałe osiągnięcia dr Barbary Alicji Jańczak zasługują na pozytywną ocenę i stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny językoznawstwo. Interdyscyplinarny dorobek naukowy Habilitantki świadczy o jej dużej sprawności badawczej, dowodzi dobrego opanowania przez nią warsztatu naukowego i osiągniętej samodzielności w zakresie prowadzonych badań. Za wyróżniającą uznać można działalność naukowo-badawczą oraz dydaktyczną Habilitantki realizowaną w więcej niż jednej uczelni, w tym licznych uczelniach zagranicznych. Mając na uwadze walory merytoryczne i formalne rozprawy habilitacyjnej oraz pozostałych publikacji naukowych dr Barbary Alicji Jańczak, a także stopień umiędzynarodowienia jej aktywności naukowej, jej osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzatorskie, uważam, że **spełnia** ona ustawowe wymogi stawiane kandydatom do stopnia naukowego doktora habilitowanego (Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce [Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.]). Wnioskuje zatem o procedowanie dalszych etapów formalnych w kierunku przyznania dr Barbarze Alicji Jańczak stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie językoznawstwo.

Daniela Pelka

Daniela Pelka